

СЕРІЯ ВЕБІНАРІВ

ГОЛОВНЕ ПРО МІСЦЕВІ ВИБОРИ 2020

Ключові тези

Київ 2020

Анотація

Вибори – невід’ємна складова функціонування демократичної держави. Вони допомагають громадянам висловлювати власні інтереси через своїх представників на місцевому та національному рівнях. Особливо важливе значення мають місцеві вибори, адже під час них громадяни обирають своїх представників до органів місцевого самоврядування, яких уповноважують вирішувати проблеми безпосередньо конкретної громади, без втручання держави.

Виборчий процес є тривалим і складається з великої кількості різних виборчих процедур, які потребують ретельного вивчення не тільки спеціалістами й тими, хто залучений до організації виборів, а й звичайними виборцями. Розуміння того, як і для чого проводяться вибори, сприяє усвідомленому вибору та захисту виборчих прав у разі їх порушення.

Рада Європи допомагає державам-членам впроваджувати європейські стандарти та належні практики у сфері виборчого процесу. Зокрема, відповідна підтримка надається й Україні в рамках проекту “Підтримка прозорості, інклюзивності та чесності виборчої практики в Україні”, який впроваджується в межах Плану дій Ради Європи для України на 2018–2022 роки. Важливим компонентом цього проекту є підвищення політичної та правової культури різних суб’єктів та учасників виборчого процесу, зокрема виборців, кандидатів, партій, членів виборчих комісій та спостерігачів.

Серія вебінарів “Головне про місцеві вибори 2020” була організована та проведена Радою Європи у співпраці з ГО “Платформа прав людини” з метою поінформувати якомога більшу кількість різних суб’єктів і учасників виборчого процесу про основні законодавчі новели та особливості організації й проведення щорічних місцевих виборів в Україні. Крім того, значну увагу на вебінарах було приділено питанню проведення виборів в умовах пандемії коронавірусу COVID-19.

За підсумками вебінарів ми підготували підбірку основних тез за такими напрямками:

основні етапи виборчого процесу та їх часові проміжки і строки

організація виборчого процесу та система виборчих комісій на місцевих виборах, їх ієрархія та повноваження

органи місцевого самоврядування, до яких відбудуться вибори

процедура висування та реєстрація кандидатів до місцевих рад та на посади сільських, селищних та міських голів

виборчі системи, які використовуватимуться на місцевих виборах, і спосіб визначення переможців місцевих виборів

висвітлення виборчого процесу у засобах масової інформації

передвиборна агітація, її фінансування і звітування про витрачені кошти

вирішення виборчих спорів та захист виборчих прав під час виборчого процесу

Спікерами та спікерками вебінарів стали фахівці з питань виборчого законодавства та представники національних організацій-партнерів Ради Європи:

● **АНДРІЙ ГЕВКО**
член Центральної
виборчої комісії

● **ПАВЛО ЛЮБЧЕНКО**
член Центральної
виборчої комісії, доктор
юридичних наук,
професор

● **ВІКТОРІЯ ГЛУЩЕНКО**
член Центральної виборчої
комісії

● **НАТАЛІЯ ВАДІМОВА**
заступник керівника
Секретаріату Центральної
виборчої комісії

● **ЛЕОНТІЙ ШИПІЛОВ**
кандидат юридичних
наук, доцент, член
Центральної виборчої
комісії (2018-2019)

● **ВОЛОДИМИР ВЕНГЕР**
кандидат юридичних наук, доцент
кафедри загальнотеоретичного
правознавства та публічного права
Національного університету «Києво-
Могилянська академія»

● **ОЛЕКСАНДР БУРМАГІН**
виконавчий директор ГО
«Платформа прав людини»,
модератор дискусій

● **ЛЮДМИЛА ОПРИШКО**
адвокатеса, медіа-
юристка ГО «Платформа
прав людини»

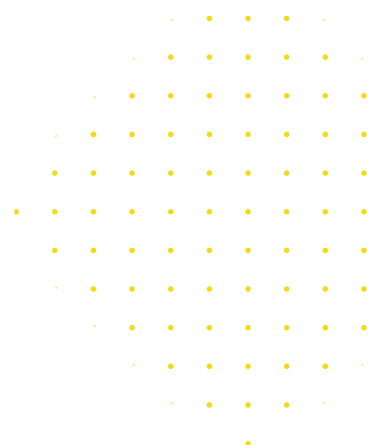
● **ОЛЬГА КОЦЮРУБА**
старша радниця з правових
питань Громадянської мережі
«ОПОРА»

● **ПАВЛО РОМАНЮК**
радник з юридичних питань
Громадянської мережі
«ОПОРА»

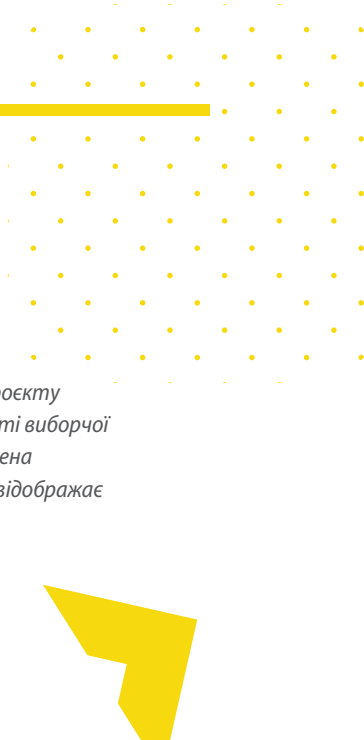
● **ДІАНА ДУЩИК**
медіаекспертка, виконавча
директорка Українського
інституту медіа та комунікації,
модераторка дискусій

Обізнаність виборців щодо виборчих процедур та процесу – це одна з умов проведення чесних та прозорих виборів, адже це сприяє здійсненню усвідомленого вибору, підвищує якість виборчого процесу, зміцнює довіру громадян до виборів та їхніх результатів.

Підбірка основних тез з серії вебінарів підготовлена в межах проекту Ради Європи “Підтримка прозорості, інклюзивності та чесності виборчої практики в Україні”, є узагальненням інформації, яка була озвучена спікерами/-ками та експертами/-ками під час вебінарів та не відображає офіційної позиції Ради Європи.

ТЕМА 1.

АНАТОМІЯ ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ, АБО ЧОГО ЧЕКАТИ НАПЕРЕДОДНІ МІСЦЕВИХ ВИБОРІВ?

25 жовтня 2020 року в Україні мають відбутися місцеві вибори. Жителі територіальних громад обиратимуть представників до органів місцевого самоврядування. Цьогорічні місцеві вибори суттєво відрізнятимуться від попередніх, адже проходитимуть за новими правилами, визначеними Виборчим кодексом України, та в умовах запровадженого адаптивного карантину.

ЯКІ НОВЕЛИ ВИБОРЧОГО ЗАКОНОДАВСТВА ТА ЯКІ ОСОБЛИВОСТІ МІСЦЕВИХ ВИБОРІВ 2020?

Ось деякі ключові моменти, на які варто звернути увагу.

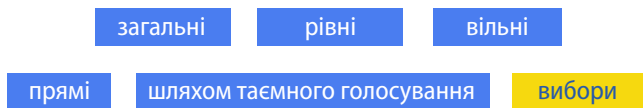
Загалом виборче законодавство та практика мають відповідати міжнародним виборчим принципам та стандартам, які містяться у низці міжнародних документів.

МІЖНАРОДНІ ВИБОРЧІ СТАНДАРТИ

Основні принципи та підходи до проведення та організації виборів закріплені у низці міжнародних документів, які були розроблені та прийняті в рамках різних міжнародних організацій, зокрема:

1. Загальна декларація прав людини 1948 року (ООН), стаття 21
2. Перший протокол до Європейської конвенції з прав людини 1952 року (Рада Європи), стаття 3
3. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1966 року (ООН), стаття 25
4. Загальна декларація про демократію 1997 року (Міжпарламентський союз), пункт 12

Виборчий доробок Європи спирається на такі п'ять засад виборчого права:

Крім того, вибори мають проводитися регулярно.

Крім самих керівних принципів закріплюються також умови їх реалізації, а саме дотримання основних прав людини, стабільність норм виборчого права і їх захищеність від партійно-політичних маніпуляцій та ряд процесуальних гарантій, особливо в тому, що стосується організації виборів.

НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО: ВИБОРЧИЙ КОДЕКС ЗІ ЗМІНАМИ 2020 РОКУ

В Україні порядок організація та проведення виборів регулюється Конституцією України, Виборчим кодексом України, а також низкою інших законів та підзаконних нормативно-правових актів. Слід зауважити, що Виборчий кодекс був прийнятий Верховною Радою України у грудні 2019 року та вже у липні 2020 року до нього було внесено значні зміни у частині положень, які стосуються проведення місцевих виборів.

ЯКІ Ж ЗАЯВЛЕНІ ЗАКОНОДАВЧІ НОВЕЛИ ЗАПРОВАДЖЕНІ ВИБОРЧИМ КОДЕКСОМ?

Посилення ролі партій. У територіальній громаді, де мешкає 10 тисяч виборців і більше, висувати кандидата може лише місцевий осередок політичної партії. На виборах до місцевих рад у таких громадах діє пропорційна система з відкритими списками. Це означає, що виборець, окрім голосування за партію, також матиме можливість проголосувати та підтримати конкретного кандидата, висунутого цією партією у її списку.

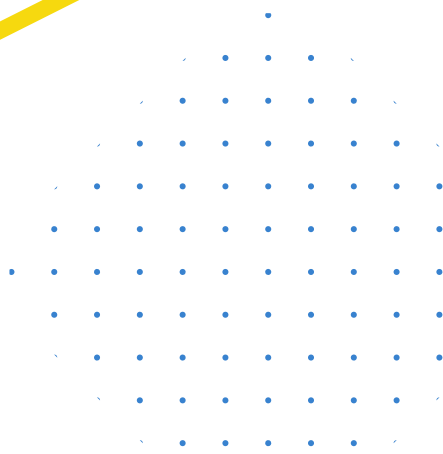

Партії, що висувують кандидатів, мають дотримуватись ґендерних квот при формуванні списків кандидатів задля забезпечення збалансованого представництва чоловіків та жінок у своїх списках. У кожній п'ятірці кандидатів у партійному списку має бути не менше 2 представників кожної статі.

Грошову заставу за можливість балотування у липні місяці зменшено в 9 разів, порівняно з редакцією прийнятою в грудні. Розмір грошової застави варіюється залежно від кількості виборців, які проживають у відповідній громаді, та коливається від 1000 грн до 20 000 грн. за кожні 90 тисяч виборців, які проживають у відповідній громаді, що не надто перевищує розмір застави, який застосовувався до прийняття Виборчого кодексу.

Вирішено питання із забезпеченням виборчих прав внутрішньо переміщених осіб та інших мобільних груп громадян (трудомих мігрантів). Зокрема, спрощено процедуру тимчасової зміни місця голосування.

Внесено зміни до Кримінального кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення, що передбачають невідворотність покарання за виборчі злочини та пропорційні санкції за їх вчинення.

COVID-19 ТА МІСЦЕВІ ВИБОРИ В УМОВАХ КАРАНТИНУ

Під час організації та проведення місцевих виборів 25 жовтня 2020 року передбачається застосування низки протиепідемічних заходів, зокрема:

температурний скринінг

обробка рук дезінфекторами при вході на ділянку

проведення регулярної дезінфекції усіх поверхонь у приміщенні для голосування (столи, стільці, дверні ручки тощо) не рідше, ніж кожні дві години, а також вологого прибирання приміщення – не рідше одного разу на 4 години

нанесення розмітки, що вказуватиме на дистанцію в 1 метр, якої потрібно дотримуватися

розміщення контейнерів для використаних засобів захисту біля виходу з дільниць

проведення заключної дезінфекції у приміщенні виборчої комісії після завершення підрахунку голосів, передачі протоколів та бюлетенів

ТЕМА 2.

ХТО ВІДПОВІДАЄ ЗА ПРОВЕДЕННЯ ВИБОРІВ?

Виборчі комісії є незалежними органами, які організують та адмініструють виборчий процес в Україні. Саме вони відповідають за реалізацію та дотримання визначених Конституцією України та Виборчим кодексом України основних принципів виборчого права, засад виборчого процесу, підготовку та проведення виборів, а також забезпечення виборчих прав громадян України.

В ієрархії органів адміністрування виборів першість належить

ЦЕНТРАЛЬНІЙ ВИБОРЧІЙ КОМІСІЇ (ЦВК).

ЦВК очолює систему виборчих комісій та є комісією вищого рівня щодо всіх виборчих комісій з усіх місцевих виборів.

Організація підготовки та проведення виборів на місцевому рівні забезпечується

ТЕРИТОРІАЛЬНИМИ ВИБОРЧИМИ КОМІСІЯМИ (ТВК).

Повноваження ТВК поширюються на територію відповідного виборчого округу або частини виборчого округу в межах адміністративно-територіальної одиниці стосовно відповідних місцевих виборів.

Так, ТВК утворюють на рівні областей, районів, районів у містах (у містах з районним поділом), сіл, селищ та міст, а також в Автономній Республіці Крим.

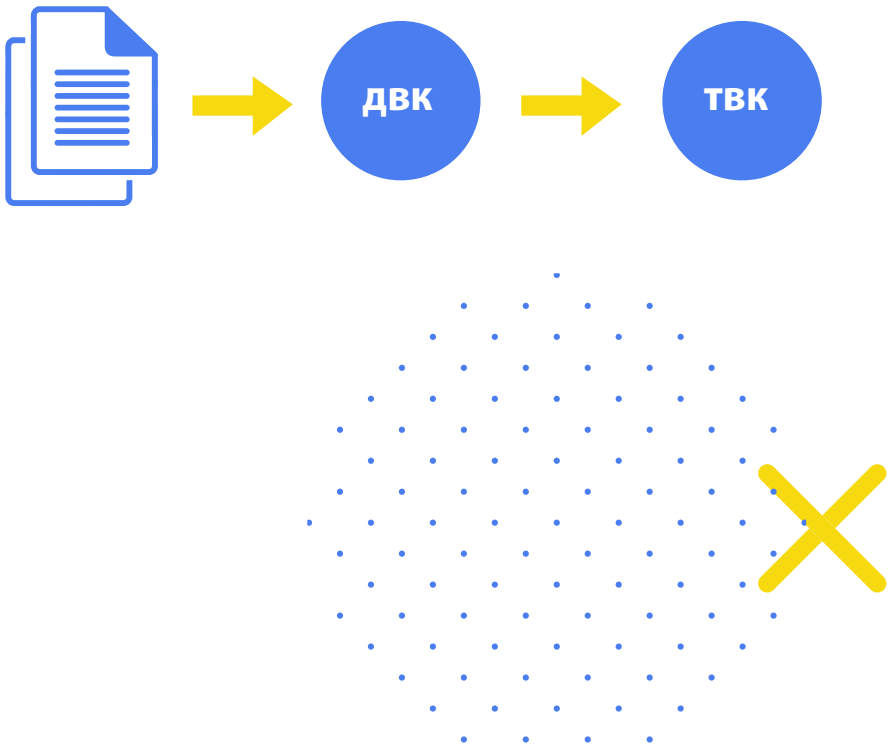
Важливо зазначити, що територіальні виборчі комісії є комісіями вищого рівня щодо всіх дільничних виборчих комісій з відповідних місцевих виборів.

На найнижчому щаблі ієрархії знаходяться

ДІЛЬНИЧНІ ВИБОРЧІ КОМІСІЇ (ДВК),

які здійснюють свої повноваження лише в межах відповідних виборчих дільниць. Після завершення голосування, підрахунку голосів та складення протоколів про підрахунок голосів виборців, бюлетені разом з іншою виборчою документацією транспортуються та передаються від дільничних виборчих комісій до відповідних територіальних виборчих комісій.

До прикладу, бюлетені та інша виборча документація з виборів сільського голови та депутатів сільської ради, а також з виборів районної та обласної ради, передаються з ДВК, утвореної на території села, до відповідної сільської ТВК. І вже потім відповідна територіальна виборча комісія встановлює підсумки голосування та результати відповідних місцевих виборів, а також здійснює офіційне оприлюднення результатів відповідних місцевих виборів.

Окрім виборчих комісій різного рівня, до організації та проведення виборчого процесу також залучаються й інші органи державної влади, зокрема:

центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах казначейського обслуговування бюджетних коштів, бухгалтерського обліку виконання бюджетів,

центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державної реєстрації юридичних осіб, громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи, та фізичних осіб - підприємців,

суди,

органи ведення Державного реєстру виборців,

правоохоронні органи України (прокуратура, Національна поліція України, Служба безпеки України),

а також органи місцевого самоврядування, їх посадові та службові особи, державні підприємства, установи і організації.

Згідно з статтею 24 Виборчого кодексу України, органи державної влади організують свою роботу під час виборчого процесу, в тому числі у вихідні дні та в день голосування, таким чином, щоб забезпечити охорону приміщень виборчих комісій, охорону бюлетенів та іншої виборчої документації, прийом та розгляд документів щодо підготовки та проведення виборів, позовних заяв, скарг та звернень виборчих комісій, своєчасне проведення розрахунків, здійснення відповідних реєстраційних дій у строки та спосіб, передбачені Виборчим кодексом.

ТЕМА 3.

КОГО ОБИРАТИМУТЬ ВИБОРЦІ НА МІСЦЕВИХ ВИБОРАХ 2020 РОКУ?

На місцевих виборах 25 жовтня українці обиратимуть представників до органів місцевого самоврядування:

депутатів місцевих рад, а саме:

обласних рад
районних рад
міських рад
районних у містах рад
(у містах з районним поділом)
сільських рад
селищних рад

**сільських, селищних
і міських голів**

Визначення виборчої системи, яка має застосовуватися на виборах тих чи інших органів місцевого самоврядування, залежить від кількості виборців територіальної громади, в якій відбуватимуться вибори.

НА МІСЦЕВИХ ВИБОРАХ 2020 РОКУ ВИКОРИСТОВУВАТИМУТЬСЯ ТАКІ ВИБОРЧІ СИСТЕМИ:

**мажоритарна
одномандатна
система відносної
більшості**

на виборах сільських, селищних та міських голів в громадах з кількістю виборців **до 75 тисяч**

**мажоритарна
одномандатна
система абсолютної
більшості**

на виборах міських голів громад з кількістю виборців **75 тисяч і більше**

**мажоритарна
багатомандатна
система відносної
більшості**

на виборах депутатів сільських, селищних та міських рад у громадах з кількістю виборців **до 10 тисяч**

пропорційна виборча система з відкритими списками

на виборах сільських, селищних, міських рад у громадах з кількістю виборців **10 тисяч і більше**, а також на виборах обласних, районних та районних у містах рад

ХТО МОЖЕ СТАТИ КАНДИДАТОМ У ДЕПУТАТИ МІСЦЕВОЇ РАДИ ЧИ НА ПОСАДУ СІЛЬСЬКОГО/ СЕЛИЩНОГО/ МІСЬКОГО ГОЛОВИ?

Кандидатом в депутати місцевої ради або на посаду міського, сільського або селищного голови може бути особа, яка:

- є громадянином України;
- досягла повноліття;
- є дієздатною;
- не має непогашеної судимості за вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину, кримінального правопорушення проти виборчих прав громадян чи корупційного кримінального правопорушення.

ПРОЦЕДУРА ВИСУВАННЯ КАНДИДАТІВ

≥ 10 000

У громадах з кількістю виборців 10 тисяч і більше (пропорційна система з відкритими списками)

висування кандидата здійснює лише місцева організація партії у вигляді єдиного виборчого списку

< 10 000

У громадах з кількістю виборців до 10 тисяч (мажоритарна система)

кандидат може бути самовисуванцем або ж висунутим партією

ЧИ ПОТРІБНА ГРОШОВА ЗАСТАВА ДЛЯ УЧАСТІ У ВИБОРАХ?

Так, потрібна. Розмір грошової застави варіюється від 1 000 грн. до 20 000 грн. за кожні 90 тис. виборців у відповідному виборчому окрузі.

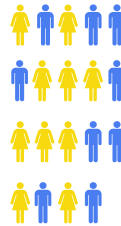
ГЕНДЕРНІ КВОТИ У ВИБОРЧИХ СПИСКАХ МІСЦЕВИХ ОСЕРЕДКІВ ПАРТІЙ

Гендерна квота покликана забезпечити збалансоване представництво чоловіків та жінок у процесах прийняття політичних та суспільних рішень, зокрема й через збалансоване представництво в органах місцевого самоврядування.

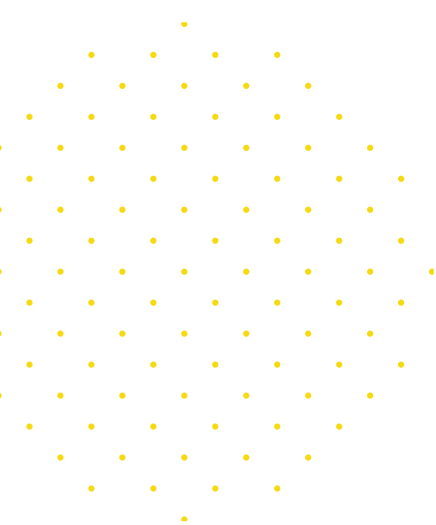
За мажоритарної системи

у виборчих списках кандидатів місцевих організацій партій має бути не менше 30% кожної статі.

За пропорційної системи

у кожній п'ятірці (місцях з першого по п'яте, з шостого по десяте і так далі) кожного виборчого списку має бути **не менше двох кандидатів кожної статі**. Якщо ж кількість кандидатів у виборчому списку не кратна п'яти, до останніх у списку кандидатів (від 1 до 4) застосовується вимога щодо почергового включення кандидатів різної статі до списку.

ТЕМА 4.

**ЯКА ДОЛЯ ГОЛОСІВ
НА МІСЦЕВИХ ВИБОРАХ 2020
АБО ЯК МИ ОБИРАТИМЕМО
НА МІСЦЕВИХ ВИБОРАХ 2020?**

Вибори сільських, селищних, міських рад у громадах з кількістю виборців **10 тисяч і більше**, а також вибори обласних, районних та районних у містах рад (за пропорційною системою з відкритими списками)

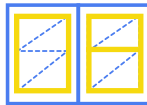
Вибори проводяться у територіальних виборчих округах, на які поділяється єдиний багатомандатний виборчий округ, що збігається з територією відповідно АРК, області, району, міста, району в місті, села, селища згідно з адміністративно-територіальним устроєм або територією міської, сільської, селищної територіальної громади.

У цих округах місцева організація партії висуває два типи виборчих списків: єдиний та територіальні списки. У єдиному списку вона визначає кандидата під першим номером у списку, який у разі подолання партією прохідного бар'єру має отримати гарантований мандат. У кожному територіальному списку має бути висунуто не менше 5 і не більше 12 кандидатів.

За пропорційної виборчої системи з відкритими списками виборець голосує за місцеву організацію політичної партії і при цьому може проголосувати за одного із кандидатів з виборчого списку цієї партії. Таким чином, голосуючи за конкретного кандидата, виборець може підвищити його або її шанси на отримання мандата.

БЮЛЕТЕНЬ.

ПАРТІЯ АКТИВНИХ

1. КАНДИДАТ А	6. КАНДИДАТКА Е
2. КАНДИДАТКА Б	7. КАНДИДАТ Є
3. КАНДИДАТКА В	8. КАНДИДАТКА Ж
4. КАНДИДАТКА Г	9. КАНДИДАТ З
5. КАНДИДАТ Д	

У бюлетені виборцю необхідно поставити будь-яку позначку (наприклад, $\surd$ або +) у клітинці навпроти назви місцевої організації політичної партії, яку він або вона хоче підтримати. Праворуч знаходиться клітинка з нанесеним трафаретом і пронумерований список кандидатів від цієї партії.

Виборець може також проголосувати за конкретного кандидата зі списку кандидатів цієї партії шляхом проставлення його або її порядкового номера у клітинці з нанесеним трафаретом.

За результатами голосування, **мандати** у раді **розподіляються пропорційно до відсотка, який набрала партія на виборах.**

5 %

Аби взяти участь у розподілі депутатських мандатів, місцева організація партії повинна подолати **прохідний бар'єр в 5 %**, тобто отримати підтримку 5 % і більше виборців, які взяли участь у голосуванні.

Вибори депутатів сільських, селищних та міських рад у громадах з кількістю виборців **до 10 тисяч** (за мажоритарною багатомандатною системою відносної більшості)

Вибори проводяться в багатомандатних виборчих округах, на які поділяється територія відповідної територіальної громади. У кожному такому окрузі розподілятиметься не менше двох і не більше чотирьох депутатських мандатів.

БЮЛЕТЕНЬ.

ПІБ КАНДИДАТА/-КИ

Бюлетень складається із списку кандидатів у відповідному окрузі. Виборець має поставити відмітку (наприклад, $\surd$ або +) у клітинці навпроти ПІБ кандидата чи кандидатки, яку він або вона хоче підтримати.

Обраними депутатами у багатомандатному окрузі визнаються кандидати у депутати (у кількості, що дорівнює кількості мандатів у багатомандатному окрузі), які за результатами голосування виборців у відповідному багатомандатному окрузі отримали найбільшу порівняно з іншими кандидатами, зареєстрованими у тому самому окрузі, кількість голосів виборців.

Якщо голосування проводилося по одному кандидату в депутати в багатомандатному виборчому окрузі, застосовується формула абсолютної більшості, тобто кандидат вважається обраним депутатом, якщо за нього подано більше половини голосів виборців, які взяли участь у голосуванні.

Вибори сільських, селищних та міських голів в громадах з кількістю виборців **до 75 тисяч** (за мажоритарною одномандатною системою відносної більшості)

Вибори проходитимуть в єдиному одномандатному сільському, селищному, міському виборчому окрузі, що збігається відповідно з територією села, селища, міста згідно з адміністративно-територіальним устроєм або територією сільської, селищної, міської територіальної громади, тобто з магнітудою в 1 мандат.

БЮЛЕТЕНЬ.

ПІБ КАНДИДАТА/-КИ

Бюлетень складається із списку кандидатів у відповідному окрузі. Виборець має поставити відмітку (наприклад, $\sqrt{\quad}$ або $+$) у клітинці навпроти ПІБ кандидата чи кандидатки, яку він або вона хоче підтримати.

Обраним вважається той кандидат, який за результатами голосування виборців отримав найбільшу порівняно з іншими кандидатами на посаду кількість голосів виборців у відповідному окрузі.

На виборах сільського, селищного, міського голови (незалежно від кількості виборців у місті) застосовується формула абсолютної більшості, якщо до виборчого бюлетеня було включено лише одного кандидата. Тобто він вважається обраним, якщо кількість голосів, поданих за нього, перевищує 50 відсотків кількості виборців, які взяли участь у голосуванні.

$> 50\%$

Вибори міських голів в громадах з кількістю виборців **75 тисяч і більше** (за мажоритарною одномандатною системою абсолютної більшості)

Вибори відбуваються в єдиному одномандатному міському виборчому окрузі, що збігається з територією міста згідно з адміністративно-територіальним устроєм або територією міської територіальної громади, тобто з магнітудою в 1 мандат.

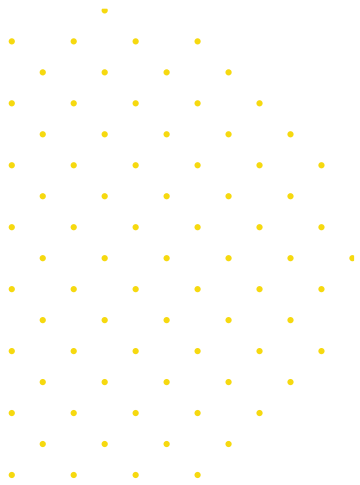
БЮЛЕТЕНЬ.

ПІБ КАНДИДАТА/-КИ

Бюлетень складається із списку кандидатів в окрузі. Виборець має поставити відмітку (наприклад, $\surd$ або +) у клітинці навпроти ПІБ кандидата чи кандидатки, яку він або вона хоче підтримати.

Обраним вважається той кандидат, якого підтримали більше половини від загальної кількості виборців, які взяли участь у голосуванні (50% + 1). Якщо за результатами голосування в день виборів найбільшу і водночас однакову кількість голосів виборців отримали два або більше кандидатів, територіальна виборча комісія приймає рішення про призначення повторного голосування щодо цих кандидатів (другий тур).

ВИБОРЧІ ОКРУГИ

За мажоритарної системи відносної більшості (у громадах до 10 тисяч виборців)

- Середня орієнтовна кількість багатомандатних округів визначається як ціла частка від ділення кількісного складу відповідної ради на 3.
- При утворенні багатомандатних виборчих округів відхилення від їх середньої орієнтовної кількості **не може становити більше ніж 1 округ**.
- Відхилення кількості виборців не може перевищувати 15% орієнтовної середньої кількості виборців в окрузі з розрахунку на 1 мандат.
- Орієнтовна середня кількість виборців, що припадає на кожний мандат, визначається як частка від ділення загальної кількості виборців, встановленої на підставі відомостей Державного реєстру виборців, на кількісний склад відповідної місцевої ради.
- У багатомандатних округах з мажоритарною системою відносної більшості обирається від 2 до 4 депутатів.

За пропорційної системи з відкритими списками (у громадах з кількістю виборців 10 тисяч і більше)

- Передбачається **утворення єдиного багатомандатного округу**, що ділиться на територіальні виборчі округи. Єдиний багатомандатний виборчий округ включає територію відповідно області, району, району в місті, міста, села, селища.
- Орієнтовна кількість територіальних виборчих округів визначається як ціла частка від ділення кількісного складу відповідної ради на 10.
- Утворення територіальних виборчих округів здійснюється з дотриманням принципу неперервності меж (зв'язності територій) таких округів та, за можливості, з урахуванням системи адміністративно-територіального устрою.

ТЕМА 5.

МЕДІА ПІД ЧАС МІСЦЕВИХ ВИБОРІВ 2020: ВИСВІТЛЕННЯ VS МАНІПУЛЯЦІЇ?

Медіа відіграють ключову роль під час виборів. На них покладена відповідальність неупереджено, об'єктивно, повно і точно висвітлювати виборчий процес та інформувати виборців, кандидатів, партії та інших суб'єктів про вибори та події, безпосередньо пов'язані з ними.

ЧИМ ОПІКУЮТЬСЯ ЗМІ ПІД ЧАС ВИБОРІВ ТА ЯКИМИ ПРИНЦИПАМИ КЕРУЮТЬСЯ?

У процесі виборів журналісти здійснюють інформаційне забезпечення, яке має на меті:

- ознайомити виборців з основними виборчими правилами;
- підвищити обізнаність про етапи виборчого процесу;
- поінформувати громадян про виборчі права та механізми їх захисту.

Важливо, що медіа у своїй діяльності не повинні надавати перевагу окремому кандидату чи партії.

Існують **чіткі принципи**, яким мають відповідати матеріали ЗМІ:

- достовірність;
- повнота інформації;
- точність й об'єктивність;
- неупередженість;
- збалансованість.

ЯКИМ МАЄ БУТИ ІНФОРМАЦІЙНЕ ВИСВІТЛЕННЯ ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ?

Під час виборів можливі два види інформаційного забезпечення виборчого процесу – загальне та спеціальне.

Загальне інформування про вибори

це інформація про виборчі права громадян, календар виборів та особливості виборчого процесу, дати, специфіку заповнення бюлетеня, голосування, реєстрацію виборців, а також висвітлення виборчих правопорушень.

Спеціальне інформування про вибори

це інформація про кандидатів та суб'єктів їх висування, про передвиборні програми партій, юридичні питання реєстрації та фінансування партій, про інші факти та події, пов'язані безпосередньо з виборами.

ЧИМ ВІДРІЗНЯЄТЬСЯ ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІД ПЕРЕДВИБОРНОЇ АГІТАЦІЇ?

Інформаційне забезпечення – це неупереджене і позаполітичне висвітлення подій, пов'язаних з виборами. А от **передвиборна агітація** спонукає голосувати або ж не голосувати за певного кандидата чи партію.

Згідно з Виборчим кодексом України, **медіа мають право здійснювати обидва види діяльності**. Проте існують чіткі правила, які регулюють питання агітації у засобах масової інформації.

- Передвиборна агітація у ЗМІ повинна фінансуватися лише за рахунок коштів з виборчого фонду кандидата чи партії.
- Обов'язковою є офіційна угода між ЗМІ та розпорядником поточного рахунку виборчого фонду кандидата чи партії. Якщо такий договір не укладений, то у своїх матеріалах медіа не мають права здійснювати агітацію, надавати оцінку передвиборчим програмам або надавати кандидатам чи партіям будь-яку перевагу.

Передвиборна агітація розпочинається наступного дня після дня прийняття виборчою комісією рішення про реєстрацію кандидата (кандидатів) і закінчується о 24 годині останньої п'ятниці перед днем голосування – у день голосування (неділя) та переддень голосування (субота) агітація заборонена.

ТЕМА 6.

ХТО І ЯК МОЖЕ АГІТУВАТИ ПІД ЧАС МІСЦЕВИХ ВИБОРІВ 2020?

ЩО ТАКЕ ПЕРЕДВИБОРНА АГІТАЦІЯ, ЧИМ РЕГУЛЮЄТЬСЯ ТА ЯКИХ ФОРМ МОЖЕ НАБУВАТИ?

Передвиборна агітація – це здійснення будь-якої діяльності з метою спонукання виборців голосувати або не голосувати за певного кандидата у депутати або партію – суб'єкта виборчого процесу.

Питання передвиборної агітації та принципів її здійснення викладено у Розділі VIII, в статтях 51 – 57 Виборчого кодексу України, а також у відповідних статтях Кримінального кодексу та Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Під час виборів кандидати та партії можуть здійснювати будь-які види передвиборної агітації, які не суперечать, Виборчому кодексу та іншим законам України.

ФОРМИ ПЕРЕДВИБОРНОЇ АГІТАЦІЇ

Кандидати та місцеві осередки політичних партій під час виборів до органів самоврядування серед іншого мають право:

Проводити:

- збори громадян, зустрічі з виборцями;
- мітинги, походи, демонстрації, пікети;
- публічні дебати та різні види дискусій.

Оприлюднювати та розповсюджувати:

- політичну рекламу, виступи, інтерв'ю, аудіо- та відеокліпи у ЗМІ;
- виборчі листівки, плакати та інші друковані агітаційні матеріали чи друковані видання, в яких розміщено матеріали передвиборної агітації.

Проводити і встановлювати:

- концерти, вистави, спортивні змагання, демонстрації фільмів та телепередач;
- публічні заклики голосувати за або не голосувати за партію;
- агітаційні намети.

Однак! До передвиборної агітації не належать політичні дебати між кандидатами на телебаченні та радіо (у розумінні статті 49 Виборчого кодексу України), загальне і спеціальне інформування, а також публікації соціологічних опитувань (екзит-полів).

ЯКІ ПРАВИЛА ВЕДЕННЯ ПЕРЕДВИБОРНОЇ АГІТАЦІЇ ІСНУЮТЬ?

Проводити агітацію може місцева організація партії та кандидати з наступного після дня прийняття виборчою комісією рішення про його реєстрацію. Закінчитися агітаційна діяльність повинна о 24 годині останньої п'ятниці перед днем голосування.

Передвиборна агітація має здійснюватися лише за рахунок коштів з виборчих фондів кандидатів чи місцевих організацій партій.

Вести передвиборну агітацію **забороняється**:

1. іноземцям та особам без громадянства, у тому числі шляхом журналістської діяльності чи у формі участі у концертах, виставах, спортивних змаганнях, інших публічних заходах, що проводяться на підтримку чи за підтримки кандидата (кандидатів) чи суб'єкта їх висування;
2. органам виконавчої влади, органам влади Автономної Республіки Крим та органам місцевого самоврядування, правоохоронним органам і судам, їх посадовим і службовим особам у робочий час (крім випадків, якщо така особа є кандидатом на відповідних виборах);
3. членам виборчих комісій під час виконання обов'язків членів виборчих комісій на строк здійснення повноважень.

Законом карається поширення неправдивої інформації, заклики до повалення державного ладу, порушення вимог використання державної мови та вимог до політичної реклами. Також законодавство передбачає обмеження щодо місця проведення агітації, зокрема розміщення друкованої агітаційної продукції. За порушення правил ведення передвиборної агітації партія та кандидат несуть кримінальну (штраф, виправні роботи, ув'язнення залежно від ступеня тяжкості) або ж адміністративну відповідальність (штраф), які регулюються Кримінальним кодексом та Кодексом про адміністративні правопорушення України.

ТЕМА 7.

ЗВІДКИ ГРОШІ НА МІСЦЕВІ ВИБОРИ 2020 ТА ЯК ПРО НИХ ЗВІТУВАТИ?

Підготовка та проведення виборів – це процес, який вимагає значних коштів, адже потребує ретельного планування та залучення до організації великої кількості фахівців.

Відповідно до частини 1 статті 209 Виборчого кодексу України, витрати на підготовку і проведення місцевих виборів здійснюються за рахунок:

- **коштів державного бюджету**, передбачених на здійснення Центральною виборчою комісією керівництва та управління у сфері проведення виборів та референдумів,
- **коштів відповідного місцевого бюджету**, отриманих як цільова субвенція з Державного бюджету України, коштів відповідних місцевих бюджетів,
- **коштів власних виборчих фондів організацій партій**, які висунули виборчі списки **кандидатів у депутати, кандидатів у депутати, кандидатів на посаду сільського, селищного, міського голови.**

ФІНАНСУВАННЯ З ДЕРЖАВНОГО ТА МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Витрати державного бюджету на підготовку та проведення місцевих виборів 2020 року передбачено в Законі України “Про Державний бюджет України на 2020 рік” у розмірі

 2 252 117 800 грн.

Центральна виборча комісія затверджує середні норми видатків територіальної та дільничної виборчих комісій на підготовку і проведення місцевих виборів. Для місцевих виборів 2020 року такі середні норми були затверджені Постановою Центральної виборчої комісії від 14 серпня 2020 року № 178.

На місцевому рівні, відповідно до встановлених ЦВК середніх норм, територіальні виборчі комісії у п’ятиденний строк із дня формування їх складу складають відповідно до середніх норм видатків єдиний кошторис видатків для підготовки і проведення чергових місцевих виборів із включенням до нього власних видатків та видатків дільничних виборчих комісій.

ФІНАНСУВАННЯ З КОШТІВ ВИБОРЧИХ ФОНДІВ КАНДИДАТІВ ТА ПАРТІЙ

Для фінансування виборчої кампанії, у тому числі передвиборної агітації, можуть утворюватися власні виборчі фонди:

- організацій партій, які висунули виборчі списки кандидатів у депутати,
- кандидатів у депутати,
- кандидатів на посаду сільського, селищного, міського голови.

Організація партії, кандидат у депутати, кандидат на посаду сільського, селищного, міського голови відкривають відповідно накопичувальний та поточний рахунки виборчого фонду виключно в національній валюті в банку за власним вибором у межах відповідного виборчого округу або на території відповідного села, селища, міста чи району.

ВИБОРЧИЙ ФОНД ОРГАНІЗАЦІЇ ПАРТІЇ, ЯКА ВИСУНУЛА ВИБОРЧИЙ СПИСОК (далі – виборчий фонд організації партії)

- має один накопичувальний рахунок, на який надходять кошти для фінансування виборчої кампанії, а також поточні рахунки, з яких здійснюється фінансування витрат на виборчу кампанію;
- на поточні рахунки виборчого фонду організації партії кошти надходять виключно з накопичувального рахунку виборчого фонду;
- підставою для відкриття накопичувального рахунку виборчого фонду організації партії є копія рішення територіальної виборчої комісії про реєстрацію кандидатів у депутати, включених до виборчого списку від організації партії;
- підставою для відкриття поточного рахунку виборчого фонду організації партії є довідка банку про відкриття накопичувального рахунку виборчого фонду організації партії;

- організація партії, яка висунула виборчий список, рішенням її керівного органу призначає:

(1) не більше двох розпорядників накопичувального рахунку

виборчого фонду організації партії – з числа кандидатів у депутати, включених до її виборчого списку, або уповноважених осіб в єдиному багатомандатному виборчому окрузі;

(2) по одному розпоряднику кожного поточного рахунка

виборчого фонду організації партії – уповноважених осіб партій у територіальних виборчих округах.

ВИБОРЧИЙ ФОНД КАНДИДАТА У ДЕПУТАТИ, КАНДИДАТА НА ПОСАДУ СІЛЬСЬКОГО, СЕЛИЩНОГО ТА МІСЬКОГО ГОЛОВИ

- має один поточний рахунок, на який надходять кошти для фінансування виборчої кампанії;
- підставою для відкриття поточного рахунку виборчого фонду є копія рішення територіальної виборчої комісії про реєстрацію відповідного кандидата або про реєстрацію кандидатів у депутати, включених до виборчого списку організації партії;
- кандидат у депутати, кандидат на посаду сільського, селищного, міського голови може бути розпорядником поточного рахунку власного виборчого фонду або призначити не більше одного розпорядника поточного рахунку власного виборчого фонду **з числа своїх довірених осіб.**

Партії та кандидати повинні звітувати про використання коштів виборчого фонду. За п'ять днів до дня голосування та не пізніше ніж на сьомий день після дня голосування розпорядники накопичувальних/поточних рахунків виборчих фондів організацій партій/кандидатів зобов'язані подати відповідно проміжні та остаточні фінансові звіти про використання коштів виборчого фонду. Їх подають до відповідної ТВК, яка здійснює аналіз звітів відповідно до порядку, встановленого ЦВК за погодженням з НАЗК.

У разі виявлення ознак порушення вимог законодавства, відповідна **ТВК зобов'язана у п'ятиденний строк з дня виявлення** таких ознак **письмово повідомити про це відповідні органи**, уповноважені забезпечити притягнення осіб, які вчинили порушення вимог законодавства, до передбаченої законом відповідальності.

ТЕМА 8.

ЯК ЗАХИСТИТИ СВОЇ ПРАВА ПІД ЧАС МІСЦЕВИХ ВИБОРІВ 2020?

Виборче законодавство України закріплює правила і процедури організації та проведення виборчого процесу, до яких належить не тільки процес голосування, а й багато інших питань, пов'язаних з фінансуванням виборів, реєстрацією кандидатів й політичних партій, веденням передвиборної агітації та висвітленням виборчого процесу у засобах масової інформації. Внаслідок такого широкого діапазону нормативно-правового регулювання виборів існує й не менш широкий спектр можливих порушень законодавства.

ЯКІ ВИБОРЧІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ІСНУЮТЬ?

- порушення порядку та обмежень ведення передвиборної агітації, а також її фінансування, та порядку участі в інформаційному забезпеченні виборів;
- прийняття пропозиції, обіцянки або одержання виборцем / членом виборчої комісії неправомірної вигоди за вчинення або невчинення певних дій, пов'язаних з безпосередньою реалізацією ним своїх виборчих прав;
- перешкоджання здійсненню виборчого права;
- порушення таємниці голосування;
- надання або отримання виборчого бюлетеня особою, яка немає на це права, або викрадення чи приховування виборчого бюлетеня та інші порушення;
- фальсифікація виборчої документації;
- та інші.

Адміністративна відповідальність за протиправні дії, що посягають на здійснення народного волевиявлення та встановлений порядок його забезпечення передбачено **статтями 212-7 – 212-24 Кодексу України про адміністративні правопорушення**.

Кримінальна відповідальність за незаконні дії проти виборчих прав і свобод передбачено **статтями 157 – 160 Кримінального кодексу України**.

+ 5 років
позбавлення
права обіймати
певні посади
або займатися
певною
діяльністю

Нещодавні законодавчі зміни **посилили покарання за порушення виборчих прав**. Зокрема, до статті 55 Кримінального кодексу України були внесені зміни, якими передбачено позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю **строком на 5 років як додаткове покарання** за вчинення кримінального правопорушення проти виборчих прав і свобод громадянина, передбачених статтями 157 – 160 Кримінального кодексу України.

Про вчинення правопорушення, за яке передбачена адміністративна чи кримінальна відповідальність, необхідно повідомити правоохоронні органи.

Суб'єкти виборчого процесу можуть захищати власні виборчі права шляхом звернення зі скаргою до відповідної комісії або до суду.

ОСКАРЖЕННЯ ВИБОРЧИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ДО ВИБОРЧОЇ КОМІСІЇ

Суб'єктом звернення до виборчої комісії з місцевих виборів зі скаргою, що стосується виборчого процесу, може бути:

- **кандидат у депутати, кандидат на посаду сільського, селищного, міського голови**, зареєстрований для участі у відповідних місцевих виборах. Від імені відповідного кандидата суб'єктом звернення зі скаргою може бути довірена особа такого кандидата або представник кандидата у територіальній виборчій комісії;
- **місцева організація партії – суб'єкт виборчого процесу** місцевих виборів в особі її керівника, представника місцевої організації партії у виборчій комісії, уповноваженої особи місцевої організації партії в єдиному багатомандатному, територіальному виборчому окрузі чи іншої особи, уповноваженої рішенням керівного органу місцевої організації партії;

- **офіційний спостерігач від кандидата в депутати** сільської, селищної, міської ради (територіальної громади з кількістю виборців до 10 тисяч) в багатомандатному виборчому окрузі, **кандидата на посаду сільського, селищного, міського голови, місцевої організації партії**, яка висунула виборчі списки кандидатів у депутати на місцевих виборах, громадської організації – до територіальної виборчої комісії на території відповідного виборчого округу з відповідних місцевих виборів;
- **виборець, виборчі права або охоронювані законом інтереси якого щодо участі у виборчому процесі місцевих виборів порушено** рішенням, дією чи бездіяльністю суб'єкта оскарження.

До Центральної виборчої комісії може бути оскаржена бездіяльність територіальної виборчої комісії, яка встановлює результати відповідних місцевих виборів.

До територіальної виборчої комісії, яка встановлює результати відповідних місцевих виборів, можуть бути оскаржені:

- рішення, дії чи бездіяльність територіальної виборчої комісії нижчого рівня, яка встановлює підсумки голосування з відповідних місцевих виборів;
- рішення, дії чи бездіяльність дільничної виборчої комісії, яка забезпечує організацію і проведення відповідних місцевих виборів (у разі якщо підсумки голосування з відповідних місцевих виборів не встановлюються).

До територіальної виборчої комісії, яка встановлює підсумки голосування з відповідних місцевих виборів (у разі якщо результати таких місцевих виборів встановлює територіальна виборча комісія вищого рівня), можуть бути оскаржені:

- рішення, дії чи бездіяльність дільничної виборчої комісії, яка забезпечує організацію і проведення відповідних місцевих виборів.

До територіальної виборчої комісії, яка утворила відповідну дільничну виборчу комісію, можуть бути оскаржені:

- дії чи бездіяльність члена такої дільничної виборчої комісії.

протягом **2 днів**
після прийняття рішення

не пізніше 22 години дня,
що передує дню голосування

Скарга до виборчої комісії може бути подана суб'єктом звернення протягом 2 днів після прийняття рішення, вчинення дії чи бездіяльності суб'єктом оскарження, але не пізніше 22 години дня, що передує дню голосування.

не пізніше наступного дня
після дня прийняття
рішення

Скарга щодо рішень, дій чи бездіяльності виборчої комісії, членів виборчих комісій, що мали місце у день голосування, під час підрахунку голосів виборців на виборчій дільниці, встановлення підсумків голосування та/або під час транспортування виборчих документів, може бути подана до виборчої комісії не пізніше наступного дня після дня прийняття рішення, вчинення дії або бездіяльності, але не пізніше часу прийняття відповідною виборчою комісією виборчих документів такої виборчої комісії відповідно до Виборчого кодексу.

Скарга, оформлена без дотримання передбачених статтею 67 Виборчого кодексу України та Порядком розгляду скарг виборчими комісіями з виборів Президента України, народних депутатів України, місцевих виборів (затверджений Постановою ЦВК № 192 від 21 серпня 2020 року), повертається суб'єкту звернення зі скаргою без розгляду не пізніше як на наступний день після дня надходження скарги, а скарга, подана напередодні дня голосування, в день голосування чи наступного дня, – невідкладно.

Рішення, дії чи бездіяльність виборчих комісій, їх членів, також можуть оскаржуватися до суду шляхом подання позовної заяви.

СУДОВЕ ОСКАРЖЕННЯ

До предмету оскарження виборчих правопорушень в судах відносять (стаття 64 Виборчого кодексу України, статті 273-276 Кодексу про адміністративне судочинство):

- рішення, дії, бездіяльність Центральної виборчої комісії, дії або бездіяльність члена Центральної виборчої комісії;
- рішення чи дії територіальної виборчої комісії, дільничної виборчої комісії;
- дії чи бездіяльність члена територіальної виборчої комісії, дільничної виборчої комісії;
- дії чи бездіяльність кандидата;
- рішення чи дії організації партії, громадського об'єднання, їх посадових осіб чи повноважних представників, що стосуються виборчого процесу, крім тих рішень чи дій, які відповідно до закону, статуту (положення) належать до їхньої внутрішньої діяльності або виключної компетенції;
- дії чи бездіяльність довіреної особи кандидата, уповноваженої особи організації партії;
- дії чи бездіяльність офіційного спостерігача від кандидата, організації партії – суб'єкта відповідного виборчого процесу, громадської організації;
- рішення, дії чи бездіяльність органів виконавчої влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, закладів та організацій, їх посадових та службових осіб;
- рішення, дії чи бездіяльність засобів масової інформації, інформаційних агентств, їх власників, посадових і службових осіб, творчих працівників.

Позовна заява до суду має бути подана **у 5-денний строк з дня прийняття оскаржуваного рішення**, вчинення дії або бездіяльності.

ПОВНІ ЗАПИСИ ВЕБІНАРІВ УКРАЇНСЬКОЮ ТА УКРАЇНСЬКОЮ ЖЕСТОВОЮ МОВАМИ ДОСТУПНІ ЗА ПОСИЛАННЯМИ:

Вебінар 1

“Анатомія виборчого процесу або чого чекати напередодні місцевих виборів?”

Вебінар 5

“Медіа під час місцевих виборів 2020: висвітлення vs маніпуляції”

Вебінар 2

“Хто відповідає за проведення виборів?”

Вебінар 6

“Хто і як може агітувати під час місцевих виборів 2020?”

Вебінар 3

“Кого обиратимемо на місцевих виборах 2020 року?”

Вебінар 7

“Звідки гроші на місцеві вибори 2020 та як про них звітувати?”

Вебінар 4

“Яка доля голосів на місцевих виборах 2020? або Як ми обиратимемо на місцевих виборах 2020?”

Вебінар 8

“Як захистити свої права під час місцевих виборів 2020?”

